

Heini Hakosalo

Aihetta juhlaan: Klinikan synty 50 vuotta

Michel Foucault: *Klinikan synty*. Ranskasta suomeksi kääntänyt Simo Määttä. niin & näin 2013. 260 s. ISBN 978-952-5503-70-5.

Michel Foucault'n (1926–1984) järjestyksessä toinen historiallinen teos *Klinikan synty* (*Naissance de la clinique: une archéologie du regard médical*) ilmestyi alun perin vuonna 1963.¹ Suomeksi se käännettiin viime vuonna, siis 50-vuotispäivänsä kunniaksi, minkä jälkeen Foucault'n varsinaisista historiallisista kirjoista on suomentamatta enää yksi.² Kiitos kuuluu pienelle mutta sinnikkäälle niin & näin -kustantamolle, joka tekee arvokasta työtä kaventuilla ja kaupallistuvilla tiede- ja tietokirjamarkkinoilla julkaisemalla filosofisia teoksia, sekä käännöksiä ja alkupeiräisteoksia. Vaikka julkaisufoorumi tuntuu merkittävän *Klinikan synnyn* nimenomaan filosofiseksi teokseksi, sitä tarkastellaan seuraavassa pikemminkin historiantutkimuksen kuin filosofian näkökulmasta.

Dosentti Heini Hakosalo työskentelee akatemiautkijana Oulun yliopiston aate- ja oppihistorian oppiaineessa. Sähköposti: heini.hakosalo@oulu.fi.

Klinikan synnyn ilmestyessä Foucault oli hulleuden historiaa käsittelevän väitöskirjansa ansiosta saanut mainetta kotimaassaan, mutta oli vielä kaukana Pariisiin ”intellojen” raskaasta sarjasta. Hän oli valmistunut filosofisen eliitin tärkeimmistä koulutuslaitoksesta École Normale Supérieurestä vuonna 1951, mutta viettänyt sen jälkeen vuosia ulkomailla, muun muassa Ruotsissa. Vuonna 1963 hän opetti filosofiaa ja psykologiaa Clermont-Ferrandin yliopistossa. Foucault'n tärkein akateeminen tukija oli tieteenhistorioitsija Georges Canguilhem (1904–1995), jonka toimittamassa julkaisusarjassa myös *Klinikan synty* julkaistiin. Kirja ei onnistunut herättämään suuren lukijakunnan kiinnostusta; sen teki

1. Käännös pohjaa alkuteoksen vuonna 1972 ilmestyneeseen, uudistettuun laitokseen. Tämä on pääteltävissä suomentajan esipuheessa, mutta ei valitettavasti ilmene bibliografisista tiedoista.

2. Varsinaisilla historiallisilla kirjoilla viittaatan tässä teoksiin *Folie et déraison. Histoire de la folie à l'âge classique* (1961, lyhennetty versio *Histoire de la folie à l'âge classique* 1964), *Naissance de la clinique. Une archéologie du regard médical* (1963), *Les mots et les choses. Une archéologie des sciences humaines* (1966), *L'archéologie du savoir* (1969), *Surveiller et punir. Naissance de la prison* (1975), *Histoire de la sexualité I. La volonté de savoir* (1976), *Histoire de la sexualité II. L'usage de plaisirs* (1984), *L'histoire de la sexualité III. Le souci de soi* (1984). Foucault'n elinaikana julkaisuun tuotantoon kuuluu lisäksi muutamia varhaisia tekstejä, jotka ovat pituudeltaan artikkelin ja kirjan välimailla, kirjanmittainen esse kirjailija Raymond Rousselista, neljä historiallisista dokumenteista ja/tai dokumenttien analyysistä koostuvaa kokoomateosta, joiden toimittamisessa tai kommentoinnissa Foucault oli keskeisessä roolissa, sekä lukuisia lyhyempiä kirjoituksia ja haastatteluita.

vasta Foucault'n seuraava teos *Sanat ja asiat* (1966).

Vuonna 1970 Foucault kutsuttiin Collège de Francen professoriksi, ja hänen kansainvälinen maineensa alkoi kasvaa pian sen jälkeen. Kuollessaan vuonna 1984 Foucault oli ikoninen hahmo, ranskalaisen kriittisen intellektuellin ruumiillistuma. Foucault'n ajattelu on pysynyt akateemisissa parrasvaloissa siitä lähtien, kiitos muun muassa kolmen elämäkerran³, postuumisti julkaistujen Collège de Francen luentojen⁴ sekä lukemattomien tutkimusten ja uudelleentulkintojen⁵. ”Foucault” on käsite, joka laukaisee useimmissa humanisteissa ja yhteiskuntatieteilijöissä jonkinlaisia assosiaatioita. Todennäköisimmin ne liittyvät vallan, seksuaalisuuden, kenties myös psykiatrian tutkimukseen. Vähemmän tunnettu on hänen panoksensa somaattisten sairauksien ja lääketieteen historian tutkimukselle.

Modernin lääketieteen juurilla

Klinikan synty kuvaa murrosta, joka tapahtui lääketieteellisessä ajattelussa, tutkimuksessa ja opetuksessa 1780- ja 1820-lukujen välisenä aikana, siis Ranskan vallankumouksen molemmin puolin. Jaksoon ajoittuu niin sanotun kliinisanatomisen lääketieteen synty, jota monet hyvällä syyllä pitävät myös modernin lääketieteen alkupisteenä (olkoonkin, että tällaiset alkuperäväitteet väistämättä ovat kiistanalaisia). Maantieteellisesti *Klinikan synty* keskittyy Ranskaan, tai oikeastaan Pariisiin, vaikka Foucault ei pidä tarpeellisenä erityisesti muistutella tästä. Rajaus ei ole pelkkää frankosentrismiä: kliinisanatomisen lääketieteen nousu paradigmaattiseen asemaan alkoi nimenomaan Pariisin suurilla klinikoilla.

Niissä palasissa, joista Foucault *Klinikan synty* rakentaa, ei sinänsä ole mitään tavatonta. Samat ainesosat löytyvät monista ajanjaksoa käsittelevistä tutkimuksista, esimerkiksi Erwin Ackerknechtin klassisesta teoksesta *Medicine at the Paris Hospital* (1967)⁶. Näitä palasia ovat: 1700-luvun luokittelevan lääketieteen murene-

minen; ideologeina tunnetun filosofisen koulukunnan vaikutus lääketieteen alueella; kasvava kiinnostus väestön terveyteen ja sen kvantitatiiviseen esittämiseen; vallankumousajan iskut vanhan vallan aikaisia instituutioita (lääkärien ammatilliset privilegit, lääkäriseurat, tiedekunnat, sairaalat) vastaan; niiden korvautuminen osin uusilla institutionaalisilla rakenteilla; lääketieteen opetuksen painopisteen siirtyminen luentosaleista klinikoille; ruumiinavausten rutiniinomaistuminen; patologisen anatomian nousu kliinisen havainnoinnin rinnalle medisiinan tieteelliseksi perustaksi; lokalisoiva sairauskäsitys ja sitä tukevat diagnostiset menetelmät.

Tämä ei tarkoita, etteikö *Klinikan synty* olisi omaperäinen teos. Sen omaperäisyys ei kuitenkaan perustu yksittäisten uusien rakenneosien löytämiseen vaan tapaan, jolla osat liitetään yhteen. Asetelmaa voi verrata kaleidoskooppiin: vaikka palaset eivät muutu, kuva muuttuu, kun kaleidoskooppi käännetään uuteen asentoon. *Klinikan synty* ei ole kirja niille, jotka haluavat tietää jotain kliinisanatomisen lääketieteen synnystä, vaan pikemminkin kirja niille, jotka tietävät siitä liikaa. Sen tarkoitus on houkuttaa – tai pakottaa – jälkimmäiset katsomaan jaksoa uudella tavalla. Tällaisia henkilöitä ei koskaan ole ollut tungokseen asti, mikä osaltaan selittää, miksi *Klinikan synty* on vähiten tunnettu Foucault'n historiallisista teoksista. Teosta ei kuitenkin ole luettu ainoastaan tai ensisijaisesti

3. Didier Eribon, *Michel Foucault*. Flammarion 1989; David Macey, *Lives of Michel Foucault. A Biography*. Pantheon Books 1993; James Miller, *The Passion of Michel Foucault*. Harvard University Press 2000.

4. Collège de Francen luentoja on toistaiseksi julkaistu englanniksi 11 nidettä, ja kaksi on vielä tulossa.

5. Kirjastotietokanta Linda löytää hakusanalla ”Michel Foucault” pelkästään 2000-luvulta yli 600 kirjaa, jossa Foucault on riittävän keskeisessä roolissa ollakseen mukana joko otsikossa tai asiasanana. Ja nämä ovat pelkästään kirjoja – artikkelien määrää ei kannata lähteä edes arvailemaan.

6. Erwin Ackerknecht, *Medicine at the Paris Hospital, 1794–1848*. Johns Hopkins University Press 1967.

siksi, *mitä* se sanoo, vaan myös siksi, *miten* se esittää asiansa. Metodologisesti se on osa isompaa tiedon arkeologista projektia.

Aatehistoriaa aikuisille

Foucault'n tuotanto on tapana jakaa kahteen tai kolmeen vaiheeseen. *Klinikan synty* sijoittuu niistä ensimmäiseen, niin sanottuun "arkeologiseen" vaiheeseen. Foucault'n keskeinen tavoite tässä vaiheessa oli kehittää uusi, sofistikoitumpi tapa tehdä aatehistoriaa. Hän jatkoi tässä suhteessa historiallisen epistemologian edustajien Gaston Bachelardin (1884–1962) ja Georges Canguilhemin työtä. Perinteinen aatehistoria, johon kuului yksilösuoritusten glorifioiminen, yksittäisten ideoiden inventoiminen, vaikutussuhteiden kartoittaminen ja edistysusko oli hänen silmissään jokseenkin lapsellista puuhaa⁷. Historiografisesti Foucault'n tiedon arkeologiaa – ja myös *Klinikan syntä* – luonnehti neljä peruspiirrettä: sen kohteena ovat tiedon syvärakenteet; erityistä huomiota saavat suuret episteemiset murrokset; kontingenssi korostuu historiallisen välttämättömyyden kustannuksella; ja rakenteet korostuvat yksilön kustannuksella.

Foucault oli siis tiedon – sittemmin yhä selvemmin tiedon ja vallan – historioitsija. Vuonna 1970 hän valitsi oppituolinsa alaksi "ajattelujärjestelmien historian" (*Histoire des systèmes de pensée*). Tiedon arkeologian kohteena oli tieteellinen tieto laajassa merkityksessä. Foucault puhui ranskalaisittain "positiivisesta tiedosta", joka tulee lähemmäksi suomen inklusiivista "tiedettä" kuin englannin luonnontieteisiin sidottua termiä "science". Erityisesti Foucault'ta kiinnostivat ihmistieteiden syntyedellytykset ja implikaatiot.

Foucault'n arkeologian kohteena eivät ole yksittäiset teoriat tai innovaatiot vaan episteemiset syvärakenteet: ne ehdot, joilla "positiivista tietoa" jonakin aikana jossakin paikassa tuotetaan. Tiedon tuottamisessa ei ole kyse vain käsitteellistämisen vaan myös havaitsemisen tavasta. Havaitsemisen, sanomisen ja myös lääketieteellisen vallan yhteenkietoutumiseen viittaa *Klini-*

kan synnyn avainkäsite "lääketieteellinen katse" (*regard medical*). Foucault käytti tiedon tuottamisen syvärakenteista eri yhteyksissä erilaisia termejä: *Klinikan synnyssä* puhutaan esimerkiksi "havainnointimuodostelmasta" (*configuration de l'expérience*) ja "ymmärryksen periaatteesta" (*principe d'intelligibilité*)⁸. Tiedon arkeologiassa otetaan käyttöön uudissana "episteemi" (*épistème*).

Foucault'n tiedonarkeologia sai vaikutteita myös strukturalismista. Hän korosti, että olennaista tiedon muodostumisen ymmärtämiselle eivät olleet yksittäiset sanat ja asiat, vaan se tapa, jolla ne liittyvät yhteen, se "konfiguraatio" tai "konstellaatio", joka määrittää, mitä oli ja ei ollut mahdollista havaita ja sanoa tietynä aikana. Tämä pyrkimys huipentui *Tiedon arkeologiassa*, jossa rakennetaan monimutkainen malli kuvaamaan diskursiivisten muodostelmien ja lausumien rakentumista. Mallin prototyyppi löytyy kuitenkin jo *Klinikan synnyssä*, jossa todetaan, että episteeminen murros kohdistuu "yhtäläisesti objekteihin, jotka on tunnettava, ja ruudukkoon, joka tuo ne esiin, eristää ne ja leikkaa irti mahdollisen tiedon kannalta merkittävät elementit. Se kohdistuu positioon, jossa subjektin on oltava elementit havaitakseen, ja instrumentaaliseen välitykseen, jonka ansiosta se voi saada ne haltuunsa. Se kohdistuu rekisteröimis- ja muistamistapoihin, jotka subjektin pitää aktiivoida, ja käsitteellistämismuotoihin, joita sen on harjoitettava ja jotka tekevät siitä oikeutetusti tietämyksen subjektin."⁹

Klinikan synnyssä tiedon tuottamisen abstrakti problematiikka kietoutuu ajoittain yhteen konkreettisemmän tilan ja vallan problematiikan kanssa, mikä tekee kirjasta omissa silmissäni kiinnostavimman arkeologisen vaiheen teoksesta. *Sanoissa ja asioissa* ja *Tiedon arkeologiassa*

7. Selvimmin tämä näkemys ilmaistaan *Tiedon arkeologian* johdannossa.

8. Foucault 2013, 123, 164.

9. Foucault 2013, 163–64.

tilan ja vallan problematiikka jäivät taka-alalle palatakseen voimalla Foucault'n myöhemmissä "genealogisissa" tutkimuksissa. Sairaalatilan problematiikkaan Foucault palasi vuonna 1979 vähän tunnetussa teoksessa *Les machines à guérir*, johon on koottu hänen oppilaidensa analyysyjä 1700-luvun ranskalaisista sairaalasuunnitelmista¹⁰.

Puhuessaan tiedon syvärakenteista *Klinikan synnyssä* Foucault käytti myös käsitettä "historiallinen a priori". Tällä tavoin hän korosti toisaalta tietämisen syvärakenteiden sitovuutta (niiden apriorista luonnetta), toisaalta sitä, että ne eivät ole ikaikaisia vaan muuttuvia. Häntä itseään kiehtoi erityisesti dramaattinen episteminen murros, jonka hän katsoi tapahtuneen "klassisen" ja modernin ajan välillä, siis 1700- ja 1800-lukujen taitteessa, ja jota hän tavalla tai toisella tutki kaikissa kirjoissaan (seksuaalisuuden historiaa lukuun ottamatta). Tätä murrosta käsittelee omasta näkökulmastaan myös *Klinikan synty*. Murroksen tärkein yksittäinen piirre Foucault'n silmissä oli se, että se mahdollisti yksilön nousun "positiivisen tiedon" kohteeksi ja samalla ihmistieteiden ja niihin limittyvien hallinnan muotojen synnyn. Lääketiede oli Foucault'n mukaan ensimmäinen tiedonmuoto, jonka puitteissa yksilöstä tuli legitiimi tiedon kohde¹¹. Tässä mielessä *Klinikan synty* asettuu arkeologisen projektin keskiöön.

Sanojen ja asioiden ja Tiedon arkeologian tapaa kuvata jollekin aikakaudelle ominaisia tiedon tuottamisen tapoja on kritisoitu monoliittiseksi. *Klinikan synnyssä* tiedon tuottamisen tavat eivät kuitenkaan (vielä) vaikuta järin monoliittisilta. Niin klassisessa kuin modernissakin lääketieteellisen tiedon tuottamisen tavassa, sellaisina kuin Foucault niitä kuvaa, on sisäisiä jännitteitä ja ristiriitoja. Murros ei myöskään ole yhtäkkinen vaan pikemminkin asteittainen. Foucault ei esitä erilaisten tiedon tuottamisen tapojen välille radikaalia yhteismitattomuutta, kuvaahan hän itse epäroimättä 1700-luvun "lajilääketieteen" sisäistä logiikkaa. Siihen, mikä epis-

teemisen murroksen sysää liikkeelle, Foucault ei ole kiinnostunut etsimään vastauksia. Kysymys viimekätisistä syistä jää tiedonarkeologisen projektin ulkopuolelle.

Kolmas *Klinikan synnyn* ja foucault'laisen historiografian peruspiirre on kontingenssin (ei-välttämättömyyden) korostuminen. Foucault'lainen historiankirjoitus tekee luonnollisena ja itsestään selvänä pidetystä vähemmän luonnollista ja itsestään selvää. Se osoittaa, joskus uuvuttavalla perusteellisuudella, ettei ollut itsestään selvää tai väistämätöntä, että hulluudesta tuli lääketieteellisen tiedon kohde ja että hulluja alettiin hoitaa sairaaloissa psykiatrien valvonnassa; että rikoksista alettiin rangaista liikkumavapautta rajoittamalla; että ihmisiä alettiin kategorisoida heidän seksuaalisten mieltymystensä perusteella; tai että sairaut kerättiin erityiseen tilaan, jossa heitä käytettiin tutkimuksen ja opetuksen materiaalina. Se tekee myös selväksi, että mikään näistä ilmiöistä ei itsestään selvästi merkitse edistystä (sen paremmin kuin taantumaakaan) suhteessa aiempaan. Kontingenssin korostamisessa on emansipatorinen ulottuvuus: osoittamalla, että tietämisen (ja valvankäytön) tavat ovat olleet radikaalisti toisenlaisia kuin ne ovat, Foucault muistutti, että ne tulevat tulevaisuudessa olemaan radikaalisti toisenlaisia kuin ne ovat tänään.

Neljäs Foucault'n tiedonarkeologialle luonteenomainen piirre oli yritys kirjoittaa historiaa ilman että yksilöt toimisivat historiallisen tapahtumisen moottoreina. Tämä piirre yhdistää Foucault'ta 1960-luvun ranskalaiseen strukturalismiin ja myös muihin aikakauden virtauksiin,

10. Michel Foucault et al., *Les Machines à guérir. Aux origines de l'hôpital moderne*. Margada 1979. Sairaalatilan analyysistä ks. myös Michel Foucault, *L'incorporation de l'hôpital dans la technologie moderne*. Teoksessa Michel Foucault, *Dits et Ecrits III*. Gallimard 1995.

11. Foucault 2013, 174. Ks. myös Per-Anders Tengland, Foucault. Teoksessa Lennart Nordenfelt (toim.) *Filosofi och medicine. Från Platon till Foucault*. Thales 2012, 232–57.

esimerkiksi uskrikriikkiin. Tehtävä ei selvästi kukaan aina ole helppo. Koska pelkällä passiivilla ei historiallisessa kerronnassa pitkälle pötkitä, *Klinikan synnyssäkin* toimija on milloin ”lääkäri”, milloin ”klinikka” tai ”lääketieteellinen katse”. Foucault viittaa kyllä useinkin henkilöihin – vieläpä sellaisiin lääketieteen historiassa hyvin tunnettuihin henkilöihin kuin Cabanis, Pinel, Bichat, Laënnac tai Broussais – ja tuntee myös ajoittain kiusausta joidenkin henkilöidensä tieteellisen panoksen uudelleenarviointiin. Pääsääntöisesti nimet ovat kuitenkin vain eräänlaisia etikettejä ajatuksille, jotka ilmentävät omallaan tavallaan ajalle ominaista tiedon tuottamisen tapaa.

Foucault-arvioissa nousee usein esiin hänen kielenkäyttönsä. Se koetaan etenkin Ranskan ulkopuolella helposti tahallisen vaikeatajuisena. Foucault’n puolustukseksi voisi huomauttaa, että tietämisen syvärakenteista ei voi puhua samalla tavoin kuin urheilutuloksista tai säästä. Hänen arkeologinen projektinsa on sukua Heideggerin projektille: koska olemme kielen (tiedon tuottamisen tavan) sisällä, kielen olemisesta (tiedon tuottamisen tavasta) puhuminen ei onnistu arkikielellä vaan edellyttää poeettisia irtiottoja. Osin Foucault’n koettu kielellinen hämähäyryys johtuu kuitenkin yksinkertaisesti kulttuuri- ja koulutuseroista. Foucault kirjoitti varsinkin arkeologisessa vaiheessa niin kuin yksi *grande école* kasvatti toiselle. Tässä keskustelussa pahin synty ei ollut vaikeatajuisuus vaan keskustelukumppanin älynlahjojen ja yleissivistyksen aliarvioiminen. Foucault voi viittailla vaikkapa Condillacin näkemykseen kielen ja havainnon suhteesta ilman eri selityksiä¹², koska sen tunteminen kuului 1960-luvun Ranskassa lukiolaisen yleissivistykseen. Tilanne muuttui, kun Foucault’ta alettiin lukea Ranskan rajojen ulkopuolella.

Tätä taustaa vastaan on kenties helpompi ymmärtää, miksi Foucault on jättänyt suuremman jäljen filosofiaan, yhteiskuntatieteisiin ja kulttuurintutkimukseen kuin historiantutkimukseen. Hänen kiinnostuksen kohteensa, his-

toriografinen eetoksensa ja puheenpartensa oli vieras esimerkiksi 1970- ja 1980-luvun suomalaiselle historiankirjoitukselle, jonka valtaviiran muodosti edelleen henkilö- ja tapahtumakeskeinen kansallinen ”niin on hyvin kuin käy” -historia. 1980-luvulta alkaen esiin nousseille ”uusille historioidille” foucault’laisen historiankirjoituksen kontingenssipainotus ei enää ollut ongelma, mutta suhteessa yksilöön ne olivat radikaalisti eri linjoilla kuin tiedonarkeologia. Ne nimenomaan fokuoivat yksilöön, usein ”tuntemattomaan” yksilöön, tarkastelivat häntä toimijana ja pyrkivät saamaan esiin hänen ”äänensä”, siis näkemyksensä, kokemuksensa ja tunteensa.

Foucault’n teokset, myös *Klinikan synty*, ovat avoimia monenlaiselle kritiikille, mutta siitä huolimatta – tai kenties siitä syystä – ne ovat jatkuvasti herättäneet keskustelua, kiinnostusta, innostusta, kiukkua, pohdintaa ja edelleen kehitystä.¹³ Kuten Marjatta Rahikainen on osuvasti todennut Philippe Arièsistä kirjoittaessaan: ”Klassikkojen merkitys ei ole oikeissa tiedoissa, ei perustelluissa väitteissä eikä uskottavissa tulkinnoissa, vaan uusissa kysymyksissä. Tutkimuksista tulee klassikoita, jos ne avaavat meille uuden ikkunan maailmaan, uuden tavan nähdä”.¹⁴ Foucault’n ideat ovat langenneet hyvin eri-

12. Foucault 2013, 116, 141.

13. Historioitsijat ovat aika ajoin kokoontuneet ottamaan mittaa Foucault’sta. Ensimmäinen kerta lienee vuonna 1991 Chicagossa järjestetty konferenssi, jonka esitelmät julkaistiin teoksessa Jan Goldstein (toim.) *Foucault and the Writing of History*. Blackwell, 1994. Tuorein uudelleenarviointi historiantutkimuksen näkökulmasta on Damien Boquet, Blaise Dufal & Pauline Labey (toim.) *Une histoire au présent. Les historiens et Michel Foucault*. CNRS Editions 2013. Foucault’n suhteelle lääketieteen ja terveyden tutkimukseen on omistettu useampiakin teoksia, mutta leimallisesti *historiallinen* näkökulma Foucault’n ja lääketieteen suhteeseen on tietääkseni vain teoksessa Colin Jones & Roy Porter (toim.) *Reassessing Foucault. Power, Medicine and the Body*. Routledge 1994.

14. Marjatta Rahikainen, Ariès lapsen ja perhe-elämän historiasta. Teoksessa Matti Peltonen (toim.) *Ariès ja historian salaisuus*. Turun historiallinen yhdistys 2013, 44–113, tässä 46–47.

laisille maaperille ja tuottaneet erilaisia, joskus varsin yllättäviäkin hedelmiä. Vain muutaman lääketieteen historian kannalta relevantin esimerkin mainitakseni, tieteenfilosofi Ian Hackingin ”vuorovaikutteiset luokat” (*interactive kinds*) ovat osaltaan vastaus Foucault’n herättämiin kysymyksiin¹⁵, ja koko hallinnan analytiikkana tunnettu tutkimussuuntaus on saanut alkunsa Foucault biovaltaa ja hallintaa (*governmentality*) koskevista kysymyksistä.¹⁶ Vaikka Foucault’n tunnetuimmat ja eniten keskustelua herättäneet käsitteet, kuten biovalta ja biopolitiikka, ovat genealogisen pikemminkin kuin arkeologisen vaiheen peruja, lääketieteellisen ajattelun ja vallan problematiikka palautuu *Klinikan syntyyn*.

Käännetty klinikka

Klinikan synty ei ole kiitollinen käännettävä. Haasteet ovat moninaisia. Foucault’n lauseet ovat usein pitkiä ja polveilevia. Ne muistuttavat välillä eepistä runoa, jossa asiaa toistetaan pienin variaatioin, ajatusten ja mielikuvien kääntämiseksi haluttuun suuntaan. Kirjan kääntäjä Simo Määttä on tehnyt oikean ratkaisun pilkkoessaan tällaisia lauseita, vaikka osa niiden suggestiivisuudesta onkin kenties sillä tavalla menetetty. Toinen haaste liittyy siihen, että *Klinikan synty* on suurelta osin ajattelun historiaa, ja suomen kieli on ajattelun ja päättelyn eri muotoja kuvaavien termien osalta huomattavasti köyhempi kuin ranska tai englanti. Kolmannen kompastuskiven muodostavat 1700- ja 1800-luvun lääketieteelliset termit. Koska lääketieteellistä suomea ei tähän aikaan ollut olemassa, Foucault’n käyttämien käsitteiden ajallista kerrostuneisuutta on jokseenkin mahdotonta välittää. Lukijan ei suomennosta lukiessaan olekaan helppo erottaa, mikä on foucault’lainen uudissana, mikä alkuperäinen lääketieteellinen termi ja mikä nykylääketieteessä edelleen käytössä oleva käsite.

Suomenkielisiä klassikkokäännöksiä tarvitaan. On hienoa, että niin & näin -kustantamon ja sen taustayhteisön Eurooppalaisen filosofian

seuran resurssit riittävät myös käännöksiin, joiden kaupallinen potentiaali ei ole kovin suuri. Vielä hienompaa olisi, jos ne riittäisivät täysimittaisiin kriittisiin editioihin. Vahvempi toimituksellinen panos olisi antanut lisäarvoa myös *Klinikan synnylle*. Ne, jotka tuntevat teokseen tutkimuksellista mielenkiintoa, ovat todennäköisesti lukeneet ja tulevat jatkossakin lukemaan sen ranskaksi tai englanniksi. Sellaiset lukijat, jotka tarttuvat teokseen vähäisemmin taustatiedoin, olisivat hyötynet voimaperäisemmästä toimintuustyöstä. Kääntäjä on kyllä laatinut teokseen runsaan sivun mittaisen esipuheen ja lisännyt Foucault’n alkuperäisten viitteiden lomaan huomioita, jotka valaisevat lähinnä vallankumousoajan Ranskan historiallista kontekstia. Erillinen sisältötoimittaja olisi voinut laatia Foucault’n omista viitteistä selvästi erottuvat alaviitteet, joissa hän olisi voinut kiinnittää huomiota esimerkiksi ensimmäisen ja toisen painoksen väliin eroihin, auttaa lukijaa luovimaan intertekstuaalisessa tiheikössä ja selventää Foucault’n käyttämien käsitteiden luonnetta. Teoksen arvoa olisi kasvattanut myös tutkimuksellinen johdanto.

15. Interaktiiviset luokat ovat (ihmis)tieteiden kategorioita, jotka vaikuttavat niiden kohteina oleviin subjekteihin. Foucault’n ja Hackingin suhteesta ks. Jan Goldstein, Introduction. Teoksessa Jan Goldstein (toim.)

Foucault and the Writing of History. Goldstein 1994, 1–15.

16. Hallintavallan (*governmentality*) tutkimusta ovat kansainvälisesti kehittäneet esimerkiksi Mitchell Dean, Peter Miller ja Nicholas Rose. Suomeksi tutkimussuuntausta esitellään teoksessa Jani Kaisto & Miikka Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Gaudeamus 2010. Terveystieteen historian tutkimuksesta ks. erityisesti Ilpo Helénin artikkeli.